

מהלומות בדלת בלילה

כדרכם של אנשיטלוויזיה בכל העולם, הוזמן משהו לשם "איון" כדי ליצור חזות של עימות ספורטיבי. הפעם הביאו פור פסור פלסטיני מקומי. תוך כדי המתנה להתחלת התוכנית, שוחח נז.

כמו כל שיחה בין ישראלי ופלסטיני בגולה הדוויי, גם זו התחילה בשאלה הכאובה: מניין בא הפלסטיני? היכן שורשיו? אברולע'וד סיפר לי שהוא נולד ב-1929 ב'פז'. החלפנו זיכרונות על יפו כפי שהיתה לפני 1948. כנער עברתי במישור של עורכידין. ביקרתי הרבה ב'פז', כי כמה ממישרדי הטאבו, מושל המחוז ובית-המשפט המחוזי שכנו אז בעיר זו. לכן היכרתי את העיר היטב. היו לי בה מכרים ערביים. אהבתי אותה כפי שהיתה: עיר ערבית בעלת ציביון קולוניאלי.

כשנכנסנו לבסוף לאולפן, כבר היינו ידידים. היתה זאת תוכנית במתכונת המקובלת בתחנות אמריקאיות רבות. אנשים הוזמנו כדי להתראיין על נושאים שונים. אך הראיונות לא היו פורמאליים, אלא כל המראיינים נכנסו איש לדבריו רעהו, העירו זה לזה הערות.

כששוחח המראיין עם אברולע'וד ואיתי, נכנס לדברינו עסקן מקומי, לאיזהויר, בעל פרצוף ארום של שיכור כרוני, שהיה מרעמד למשהו בעיר. היה ברור רוצה לרכוש קולות יהודיים, ועל כן אמר שאסור לישראל להחזיר אף מילימטר אחד, שהערבים רוצים להשמיד את ישראל, שכולם טרוריסטים, ושאר שטויות מסוג זה.

חש מהר נוצר מצב מוזר: אברולע'וד ואני מצאנו את עצמנו ביחד בצד אחד של המיתר, העסקן המקומי בצד השני. אנחנו דיברנו על הצורך בשלום, על פשרה, על חלוקת הארץ בינינו, ואילו ההוא דיבר על ישראל הגדולה.

כשיצאנו מן האולפן, חשנו כשני לוחמים שעמדו בקרב ביחד. מאז לא ראינו.

עם אדוארד סעיד נפגשתי לאחת בכינוסים בינלאומיים על ענייני-השלום. הוא אחד האנשים הנעימים ביותר שהיכרתי בחיי. אישורו מבריק, בעלישיחה ידידותי. בספריו הוא מתבטא באנ-גלית מצויינת, מתוחכמת להפליא, כרמה של אבא אבן.

סעיד נולד בירושלים ב-1936, וכפי שכתב פעם, התכוונו הוריו להפכו לג'נטלמן אנגלי מושלם. הוא איש הפזורה הפלסטינית, אורח אמריקאי. במידה רבה הוא מוכיר אישירות יהודי בפזורה, בעל אנטנות רגישות ואופי מורכב.

ישבנו פעם זה לצד זה בארוחת-ערב חגיגית, בוועידה מטעם האו"ם על השאלה הפלסטינית, שאלה הוזמנו שנינו אישית כ"אנשים בולטים" (הגדרה של האו"ם, לא שלי). תוך כדי שיחה איתו עלה על דעתי: אם הפזורה הפלסטינית יוצרת איש כזה, הדומה כל-כך למוצר הטוב ביותר של הפזורה היהודית, זה מוכיח כי עצם הקיום בפזורה הוא שיוצר הרבה מן התכונות שאנחנו רגילים לייחס אותן לעם היהודי דווקא.

כאינטלקטואל אמיתי, מתח סעיד ביקורת חופשית גם על הצד שלו, הפלסטיני. הוא היה קרוב מאוד בדעותיו לעיצאם אל-סרסאוו. בשיחה איתי מתח ביקורת על הנהגת אש"ף, באומרו שהיא מייצגת קו נכון (שלום עם ישראל על בסיס דו-קיום בשתי מדינות) אך שאין היא טורחת להסביר אותו להמונים הפלסטינים, ועל כן היא מתקשה להביע את הדברים בצורה ברורה וחד-מש-

(סינרית), מבלי לעורר את חשדו של ועוננו המבוהל. אין כאן תעלומה.

התעלומה האמיתית נוגעת, כמובן, לוועוננו עצמו. הוא היה ונשאר חידה.

מדוע עשה זאת? מה היה המניע שלו? אם היה אידאליסט, מדוע דרש כסף? אם פעל למען הכסף, מדוע לא נזהר יותר? מדוע סחב עימו במשך חודשים ארוכים סרטי-צילום בלתי-מפותחים? מי שמרית כסף רץ למעברה הקרובה ביותר ומפתח, כדי לראות מה טיב הסחורה שבכירי.

דעתי היא שוועוננו היה בחור מבולבל מאוד, וכי התרצצו בו מניעים שונים ומשונים. מרד בעולמם הסגור של ההורים. תחושה עזה של קיפוח ערתי. התלבטות קשה על רקע של בעיות אינ-

סימיות. חיפוש דרך רחבת ואידאולוגית. חברים מפוקפקים. תאוות-כסף. אידאליזם. הכל.

במהלך הפרשה עבר ועוננו את כוונה-היתוך של סכל וחשבוני נפש, והרבה מן הגורמים האלה נשרו ממנו. כתהליך של זיקוק נשאר בסופו של דבר האידאליזם. עכשיו הוא אכן הופך לקדוש, וכך יראה אותו העולם.

האם זוהי התפתחות מיוחדת, או שכל הקדושים בהיסטוריה עברו תהליך כזה, עד שהורקו והתעלו והפכו למה שהפכו? אולי זה קרה גם לרמויות כמו ז'אן ד'ארק, ירמיהו הנביא, המאסטירים הנוצריים, ישוע עצמו?

זה השווה שלנו

ועוד על הכנסת:

בשבוע שעבר הוצג שם מחזה היתולי. קומדיה מן החיים. וכמו שנאמר בבריתה היהודית: היתני צוחק, אלמלא היה זה השוטה שלי.

העלילה, שכבר סופרה הרבה: ח"כ הליכוד אריאל ויינשטיין, ממלא-מקום יו"ר ועדת-הכספים, כינס ישיבה של הוועדה. אף חבר אחד של הוועדה מלבדו לא הגיע. הוא העלה לדיון סעיף-חוק האוסר על קופת-החולים להעלות את שכר עובדיה. הוא ערך הצבעה, הצביע לבדו בעד ההצעה וקיבל אותה פה אחד. בזה לא נגמר העניין. הצעת-חוק שהתקבלה פה הוועדה צריכה להתקבל גם במליאת-הכנסת. לפני-כן יש להניח אותה על שולחנו של כל ח"כ.

כך נעשה. ההצעה היתה מונחת על שולחנו של כל ח"כ. אף ח"כ אחד לא טרח לקרוא מה כתוב בהצעה שהונחה לפניו. כבוא עת ההצבעה נהרו הח"כים מן המיזנון, וכדרכם הרימו ידיים על פי הוראת סיעותיהם, מבלי לדעת בעד מה הם מצביעים.

הצבעה כזו היא אות סמלי. היא הפך לחוקה-מדינה. אחרי-כן ראו הח"כים בעד מה המערך היה הצביעו, וועקו חמס.

הערימו עליהם: שר-האוצר רימה אותם! זוהי מעילה באמון! כלומר: לא זו בלבד שאף אחד מח"כי המערך לא טרח לבוא לישיבת הוועדה החשובה ביותר של הכנסת, שבה נדון גורלם של מיליארדים; ולא זו בלבד שאף אחד מהם לא טרח לקרוא את הסעיפים שהונחו על שולחנו במליאה; ולא זו בלבד שהם הצביעו בעד הסעיף מבלי להתעניין בעד מה הם מצביעים — אחרי כל אלה עוד יש להם החוצפה התהומית לבוא בטענות!

ועדת-הכספים היתה פעם הוועדה הרצינית ביותר (ואולי הור"עדה הרצינית היחידה) בכנסת. היא אחראית לגביית מיליארדים מכיסיהם של משלמי-המיסים, ולחלוקת המיליארדים האלה. היום היא בריחה, כמו הכנסת ה-11 כולה.

אפשר להגיד לזכותה רק דבר אחד: לפי כל הסימנים, תהיה הכנסת ה-12 בדיחה גרועה עוד יותר.

שני פרופסורים

את איבראהים אברולע'וד היכרתי בשיקאגו לפני כמעט 20 שנה.

סיירתי אז בארצות-הברית כדי להציג את סיפרי שיצא אז לאור, מילחמה היום העשיתי ("ישראל בלי ציונות"). נאמתי באחת האוניברסיטות של שיקאגו, ואז נלקחתי לתחנת-טלוויזיה מקר מית, לתוכנית-ראיונות.

אני מקנא באנשים שאין להם דמיון. כמו יצחק רבין, למשל. הם פחות אנושיים (הדמיון הוא תכונה אנושית מובהקת) אך יתכן מאוד שהם מיטיבים לישון בלילות.

אני רואה בטלוויזיה סרט (מצויין) על עליית-הדם הגדולה בקיבוץ. הסרט נפתח בפגורם. אנשי הסאה השחורה הורגים יהודים ברחוב, פורצים לבתים כגטו. ילדים נפחדים ברחובים. נשים נמלטות על נפשן. הקווקזים אוספים את היהודים המבוהלים בכיכר ועורכים מיסדרויהו. בודקים גיירות. הפצועים מושלכים בסימ-טאות.

מה אני יכול לעשות — מייד אני חושב על המתנחלים הפורצים לכפר ערבי בגדה, יורים לכל עבר, הורגים פה ושם נער או נערה, הורסים בירות. והצבא בא לכנס את כל הגברים בכיכר הכפר כדי לערוך מיסדר ויהיו, לוקח כמה אבות ובנים ומשאיר אחריו כמה פצועים...

רמיון חולני.

וכשאני רואה בטלוויזיה הישראלית כיצד פושטים בחורינו בחשכת-לילה על כפר נידח, הולמים בקתות-הרובים על שערי-הברזל וצועקים "אפתח" עולות בדמינוי אסוסיאציות נוראות. בטלוויזיה הכל נקי, החיילים יודעים שמצלמים אותם. אין מכות. אין שוברים ריחים ומכשירי-טלוויזיה, כפי שקרה במקומות רבים אחרים, כשלא היו מצלמות (המצלמות באו באיחור, והנציחו רק את התוצאות). אבל על המירקע רואים אנשים ישרים הקופצים מן המיטה כבעתה, מבטים מוכיאים של זקנים וזקנות, דמות של ילד הבורח לפרסה, צעירים כבולים, כשעיניהם מכוסות (מדוע בעצמם רק כדי ליטול מהם צלם אנושי) והמובלים ל"מיתקני-כליאה" שבהם מופעל "לחץ גופני מתון".

ואז מתחיל הדמיון לפעול. מקומות אחרים, חיילים אחרים. אבל אותן המהלומות על הדלת בחשכת-לילה, ואותם מבטים מבוהלים של הקופצים מן המיטות, וילד המנסה לברוח (ואולי מוסתר במח-בוא שהוכן זמן רב מראש), ואנשים כבולים המובלים למעצר כצאן לטבח...

הוא שאמרתי. רמיון חולני. קללה ממש. ובכל זאת, לא הייתי רוצה להיות רבין.

עלילת הדם

אנכ אותו הסרט (עלילת הדם). שהוצג בליה-הסדר: אחרי שצפיתי בו, חשתי בצורך לרעת מה אירע באמת באותה פרשה, ואיך היא הסתיימה. זכרתי אותה רק במעורפל. בדקתי את המקורות.

ברנארד מלמוד כתב את הספר על פרשת מנתח מגדל בייליס, יהודי שנאסר ב-1911 בעקבות עלילת-דם. גופתו של נער נוצרי בן 12 נמצאה לפני הפסח במערה בפאתי קייב, והדבר גרם מייד לעלילה שנרצח בלני יהודים כדי להשתמש בדמו למטרות-פולחן. בייליס בן 37 נצטר ערובה ארבעה חודשים, על סמך עדויות מביימות. הוא היה במעצר במשך שנתיים, עד שהובא למישפט. בכל העולם מהו גדולי אנשי-הרוח על מעצרו, אך לשווא. כאשר נפתח המישפט, ב-1913, היו הראיות שבידי התביעה כה קלושות, עד שחבריה-מושבנים פסק שאינו אשם.

בייליס היגר מרוסיה. במשך זמן-מה חי בארץ-ישראל, וב-1920 ירד לארצות-הברית. שם מת ב-1934 בסארטוגה-ספרינגס במדינת ניו-יורק, והוא בן 60.

דרכו של מארטי

הסרט האוסטרלי על מרדכי ועוננו היה מעניין. הוא צירף בקפי דנות פרט לפרט. הוא לא חידש הרבה, אך הוא עזר לנו שוב לעמוד על התעלומה הגדולה ששמה ועוננו.

מדוע עשה זאת? האם הוא אידאליסט או לא? למה התנהג כפי שהתנהג?

מתוך הסרט ברור לגמרי כי אחד מחבריו באוסטרליה הלשין עליו לשב"כ האוסטרלי ושהש-ב"כ האוסטרלי הלשין עליו לש-ב"כ הבריטי, ושהשב"כ הבריטי הלשין עליו לשב"כ (או למוסר) הישראלי.

שב"כ כל העולם התאחדו. קיים ביניהם שיתוף-פעולה או מיץ, על בסיס של "שמור לי ואשמור לך".

מול מיקצוענות זו של הש-ב"כים, בולטת הנאיביות המר-הימה של ועוננו עצמו ושל העי-תונאים הבריטיים.

היתה זאת תמימות גמורה לחשוב שוועוננו יוכל להגיע לבי-ריטניה מבלי שכל השב"כים האלה יהיו בעיקבותיו. או שניתן להחביא אותו באישהו מלון ליד לונדון, כאשר הכל השב"כים אלה עוקבים אחריו. או שוועוננו יוכל "להיעלם בתוך ההמון". או שניתן להכין בשקט כתבה על שוקה-גרעינים הישראלי מבלי שבכל העולם יידלקו גזרות אדומות.

מדוע נערכה החטיפה באיחור כה רב, אחרי שוועוננו כבר מסר את כל החומר? עוד "מחור מודיעיני"? כן ולא. נראה כי השרותים הישראליים שמו לב לוועוננו רק כאשר קיבלו את ההודעה מן העמיתים הבריטיים. מאותו הרגע הכינו את החטיפה. אבל אי אפשר לארגן מיבצע כזה תוך יום. יש לעבד תוכנית, להכין דרך להברחת הגופה החיה, לשלוח אנשים למקום. כל זה דורש זמן. ואחר-כך היה צורך לארגן את המיפגש בין ועוננו והסוכנת

אברולע'וד וסעיד

מעית. (אפשר להגיד את אותו הדבר על שימרון פרס, כמובן). אדוארד סעיד משגע בעט המושחז את מנגנון-התעמולה הישראלי בארצות-הברית. הוא אדם נבון ושוחר-שלום, אך בהחלט אינו מנסה את דבריו כפי שהיה רצוי לעמוס עוז וליוסי שריד. אורכה, אנשים כמוהם משמשים מטרה לחיזוי החדים ביותר.

כך כתב, לא מכבר: "לא זה בלבד שכל פלסטיני חש שהגלות היא פצע בלתי-רפא, אלא שיש גם עינוי נוסף. הפלסטיני רואה כיצד יוצרים שיויון בין המצוקה הפלסטינית ובין ההתלבטות הישראלית, המוצאת את כיווניה בהכרזות בנוסח 'הכיבוש מוזיק לנפש הישראלית'."

"בשעה שישראל מכחישה את ההיסטוריה שלנו ואת עצם המציאות שלנו, אנחנו נדרשים להאזין לשירייהלל על הרמוק רטיה הישראלית..."

וכן: "זהו מיקרה גריר שבו אומה גישה אומה אחרת וממשיכה להתעלל בה, ורוצה באותה השעה גם ליהנות מהמעמד המוסרי של קורבן."

סעיד תמך גם במאמר זה בפיתרון-שלום וכפשרה היסטורית, אך דרש שישראל תביע בפומבי חרטה על העוול שעשתה לפלס-טינים, ותבקש מהם סליחה.

במאמר זה, שפורסם כמה שבועות לפני ההתקוממות, תמה סעיד את דיו כיום גם במחוז כואו, וניבא: "יש סיכוי רב לכך שהקיסוב יגבר ויילך — אחרי הכל, דור שלם חדש של פלסטינים נדרפים גדל בישראל, בשטחים הכבושים ובלבנון..."

ועוננו